

ÖĞRETMEN REHBER KİTAPÇIĞI

Kahve Molası:
Kütahya Çini ve Seramiklerinde
Kahvenin Serüveni

PERA MÜZESİ

Değerli Öğretmenler,

Suna ve İnan Kiraç Vakfı Pera Müzesi, koleksiyon sergileri kapsamında 7-12 yaş aralığındaki serbest okul gruplarına yönelik "Öğretmen Rehber Kitapçığı" hazırladı.

Kitapçıkta Kesişen Dünyalar: Elçiler ve Ressamlar, Kütahya Çini ve Seramikleri, Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri koleksiyon sergilerinden seçilmiş eserlerin açıklamaları ve öğrencilere yönelik sorular yer alıyor.

Bu kitapçık sayesinde öğretmenler, öğrenci gruplarıyla müzeye gelmeden önce hazırlık yapabiliyor, eserlerin incelenmesine ilişkin bilgi edinebiliyor.

Kitapçıkta yer alan bilgiler doğrultusunda öğrenciler; eleştirel ve yaratıcı düşünme, sorgulama, kendilerini doğru biçimde ifade edebilme becerilerini geliştiriyor.

Müze gezisi sonrasında ise, dileyen öğretmenler okula döndüklerinde öğrencileriyle müzede gezdikleri sergiler hakkında çeşitli aktiviteler yapabilirler.

Okul grupları hakkında detaylı bilgi için Pera Öğrenme ile iletişime geçebilirsiniz.

Serbest Gruplar

Rehberli tur ve atölye çalışmalarına kontenjanlarının doluluğu nedeniyle katılamayan öğrenciler serbest grup halinde müzeyi gezebilirler. Gruplar en fazla 45 öğrenci ile müzeyi öğretmenleri eşliğinde ziyaret edebilir.

Rezervasyon için, ziyaret tarihi, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı, ziyaret saati, yaş grubu ve öğretmen iletişim bilgileri gereklidir.

Detaylı bilgi ve rezervasyon için:

0212 334 99 00 (4)

ogrenme@peramuzesi.org.tr

peramuzesi.org.tr

Pera Öğrenme Hakkında

Pera Müzesi Öğrenme Programları'nda uygulamalı çalışmalarla pekiştirilen atölyeler, müzeyi sosyal hayatın bir parçası kılmayı amaçlıyor. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan programlar, koleksiyon sergilerinin yanı sıra, süreli sergilere yönelik de hazırlanan atölyeler ile **Pera Çocuk** (4-6, 7-12), **Pera Genç** (13-17), **Pera+** (18+, 60+), **Öğretmenler, Okul Grupları** (anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise) ve **Pera Engelsiz** (Zihinsel Engelli) kategorileri altında birbirinden renkli ve yaratıcı etkinlikleri yıl boyunca sürdürüyor.

Sanatın farklı akımlarına gönderme yapan atölyelerde tecrübe beklenmeksizin katılımcılar; müzecilğe dair farklı süreçleri de inceleme imkânı buluyor. Aynı zamanda katılımcılar görerek, dokunarak, koklayarak, interaktif bir şekilde deneyimleyerek keşfediyor. Çocukların ve gençlerin merakla bekledikleri Sanal Gerçeklik, Maker, 3 Boyutlu Tasarım, Minecraft, IoT gibi atölyeler gerçekleştiriliyor. Yaratıcı drama yöntemlerini kullanarak rol yapma, doğaçlama ve oyunla, müzeyi yaşayan bir mekân olarak deneyimlemelerini sağlayan, müze bilinçlerini ve estetik becerilerini geliştiren çalışmalar yapılıyor.

Pera Öğrenme senelik programı kapsamında, özel günlere yönelik de atölyeler gerçekleştiriyor. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda çocuklara yaratıcı drama, beden perküsyonu, masal anlatımı, Çocuk Oda Orkestrası ve Çoksesli Çocuk Korosu etkinlikleri düzenleniyor. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik ve Spor Bayramı'nda gençlere; Hip-Hop dans atölyesi, maske atölyesi gibi ilgi çekici ücretsiz atölyeler yapılıyor. Bunlara ek olarak, Yarıyıl Tatili Atölyeleri, Anneler Günü, Babalar Günü, Yaz Tatili Atölyeleri ve Yılbaşına Özel Atölyeler gibi farklı atölyelere de yer veriliyor.

18 yaş ve üzerindeki herkesin katılabildiği Pera+ atölyelerinde katılımcılar, farklı konularda uzmanlaşmış eğitmenler eşliğinde Pera Müzesi'nin koleksiyon ve süreli sergilerini geziyor ve müzeyi felsefe, müzik, edebiyat, fotoğrafçılık gibi farklı disiplinler ile birlikte deneyimliyor.

Pera Öğrenme koleksiyon sergileri kapsamında farklı branşlardaki öğretmenlere yönelik sergi turu ve disiplinler arası atölyeler düzenliyor. Atölyelerde öğretmenlere müzeyi öğrencileriyle nasıl daha etkili ve interaktif şekilde gezebileceklerine dair bilgiler de veriliyor.

Son olarak, Pera Müzesi'nin süreli sergilerinden ilhamla hazırlanan yaz atölyelerine katılan çocukların yaratıcı dünyasını yaz sergileriyle bir araya getiriyor. Yaz atölye programında çocukların yarattıkları objelerden oluşan sergi hem atölye alanında hem de dijital platformda izleyiciyle buluşuyor.

Pera Öğrenme Programları kapsamındaki bu çok çeşitli atölyelerde herkesi kendini sanat ve tasarımla ifade etmeye, Pera Müzesi'ne bekliyoruz.

Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni

1. Kat Sergi Salonu

18. yüzyıldan 20. yüzyıla uzanan bir zaman dilimi içinde Osmanlı sanat mozağının önemli bir bölümünü oluşturan Kütahya çini ve seramikleri, Suna ve İnan Kıraç Vakfı'nın da üç büyük koleksiyonundan birini oluşturur. Görece gölgede kalmış bu sanatın gelişim çizgisinin en önemli örneklerini barındıran Koleksiyon, tematik bir seçkiyle, 16. yüzyıldan günümüze, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e içecek kültürünün merkezinde yer alan kahveyle buluşuyor.

Keşfedilmesinden bu yana kültürel önemini koruyan kahve, Kütahyalı ustaların üretimleriyle günlük hayatımızda serüvenini sürdürmüş, fincandan güğüme, ibrikten nargileye uzanan ve bu rutinlerin etrafında şekillenen eserler, hem kahvenin hem de vazgeçilmez ritüellerinin estetik bir eşlikçisi olmuştur.

Kahve Molası: Kütahya Çini ve Seramiklerinde Kahvenin Serüveni, kahve etrafında şekillenen rutinleri, ilişkileri ve kamusal alan, toplumsal rol, ekonomik girişim gibi modernizmle bağdaştırılan kavramları, kahve kültürü ve bu kültürün gelişmesine katkıda bulunan Kütahya seramik üretimi ekseninde inceliyor.

Hikaye

Şaşkın Çocuk ve Çılgın Keçileri

Kahvenin tam olarak ne zaman veya kim tarafından keşfedildiğini bilmiyoruz. Birçok Arap ve Etiyopya efsanesinden en ilginç dans eden keçileri anlatandır. Doğuştan şair, Kaldi adında bir keçi çobanı, keçilerinin dağların eteklerinde yiyecek ararken oluşturdukları patikaları takip etmeyi seviyordu. İş ondan çok şey beklemiyordu. Dolayısıyla, şarkı yazmak ve kavalını çalmak için özgürdü. Akşamüstü, özel tiz notasını üflediğinde keçileri ormanda otlamayı bırakıp onu eve doğru takip etmek için çabucak gelirlerdi.

Ama bir öğleden sonra keçileri gelmedi. Kaldi kavalını şiddetle tekrar üfledi. Hala hiçbir keçi gelmemişti. Şaşkın çocuk onları dinlemek için daha yükseğe tırmandı. Sonunda uzaktan gelen melemeleri duydu. Dar bir yolun köşesinden koşarak geçen Kaldi, birden keçilerin üzerine geldi.

Güneşe parlak lekeler oluşturacak şekilde sızmasına izin veren büyük yağmur ormanı kubbesi altında, keçiler koşuyorlar, birbirlerine boynuz atıyor, arka ayaklarının üzerinde dans ediyor ve heyecanla meliyorlardı. Çocuk, nefesini kesen merak içinde, onlara şaşkınlıkla bakıyordu. Büyülenmiş olmaları diye düşündü. Başka ne olabilir ki?

Onları seyrettiğinde, keçiler birbirleri ardına daha önce hiç görmediği bir ağacın parlak yeşil yapraklarını ve kırmızı meyvelerini çiğnediler. Keçilerini çıldırtan bu ağaçlar olmalıydı. Bu bir zehir miydi? Ölecekler miydi? Babası onu öldürecekti!

Keçiler birkaç saatten önce onunla eve dönmeyi reddettiler ama ölmediler. Ertesi gün, keçiler doğruca aynı koruya gittiler ve aynı hareketleri tekrarladılar. Bu sefer, Kaldi onlara katılmanın güvenli olduğunu düşündü. İlk önce, birkaç yaprak çiğnedi. Tatları acıydı. Ama, onları çiğnediğinde dilinden boğazına inen ve tüm vücuduna yavaşça yayılan bir karıncalanma hissetti. Daha sonra meyveleri denedi. Meyve biraz tatlıydı ve dışarı çıkan tohumlar kalın lezzetli bir sıvıyla kaplanmıştı. Son olarak tohumları çiğnedi ve ağızına başka bir meyve attı.

Efsaneye göre, bundan sonra Kaldi keçileriyle birlikte mutlu bir şekilde oynamaya başladı. Ondan şiirler ve şarkılar saçıldı. Bir daha hiç yorgun ve sinirli olmayacakmış gibi hissetti. Kaldi babasına sihirli ağaçlardan bahsetti, dedikodu yayıldı ve sonunda kahve Etiyopya kültürünün bir parçası oldu. Arap hekim Rhazes 10. yüzyılda kahveden yazılı olarak ilk bahsettiğinde kahve muhtemelen yüzlerce yıldır üretilmekteydi.

Efsanede olduğu gibi, muhtemelen, bunun taneleri ve yaprakları başlangıçta sadece çiğneniyordu, ama yaratıcı Etiyopyalılar kısa sürede kafeinlerini alacakları daha tatmin

edici yollara terfi ettiler. Yaprakları ve meyvelerini kaynar suyla hafif bir çay gibi demlediler. Hızlı bir enerji atıştırılmalı; hazırlamak için dövdükleri kahve tanelerini hayvansal yağlarla karıştırdılar. Mayalanmış püresinden şarap yaptılar. Kahve meyvesinin hafifçe kavrulmuş kabuğundan bugün kisher olarak bilinen o zamanlar qışır olarak adlandırılan tatlı bir içecek yaptılar. En sonunda, muhtemelen 16. yüzyılda, biri kahve çekirdeklerini kavurdu, dövdü ve kaynatı. Ah! Bildiğimiz şekliyle Kahve (veya çeşitleri) sonunda meydana geldi.

Etiyopyalılar kahveyi hala genellikle bir saat kadar süren özenli ritüellerle sunmaktadırlar. Mangal kömürleri özel bir toprak kabın içinde ısınır, misafirler üç ayaklı taburelerde otururlar ve sohbet ederler. Konuklar konuşurken, evin hanımı kahve çekirdeklerini üzerlerindeki ağarmış kabuğu çıkarmak için dikkatlice yıkar. Komşuların ağaçlarından gelen çekirdekler güneşte kurutulmuştur ve kabukları elle çıkarılmıştır. Ev sahipleri kuvvetli bir koku yaratmak için kömürlere biraz tütsü atarlar. Sonra evin hanımı kömürlerin üzerine bir ayak çapından küçük düz demir bir tepsi koyar. Demir çengelli bir aletle çekirdekleri dikkatlice bu ızgaranın üzerinde karıştırır. Çekirdekler, birkaç dakika sonra tarçın rengine dönüşürler daha sonra, klasik kahve kavurmanın "ilk patlama" sıyla çıtırdarlar. Altuni kahverengiye dönüştüklerinde onları ocaktan alır ve küçük bir havana koyar. Havanda bir tokmakla iyice toz haline getirdiği kahveyi pişirmek için toprak bir kaba alır. Toz halindeki kahveye biraz zencefil ve tarçın da ekler.

Koku şimdi egzotik ve karşı konulmazdır. İçeceğin ilk turunu, bir kaşık şekerle birlikte kulpsuz küçük fincanlara boşaltır. Herkes yudumlar, beğenilerini mırıldarlar. Kahve koyudur, dövülmüş kahvenin bir kısmı kaçınılmaz olarak içecekte kalmıştır. Ama kahve bittiğinde telvenin büyük kısmı fincanın dibinde kalır.

İkinci bir kez daha, ev sahibi daha fazla kahve sunmak için, kahveye biraz daha su ekler ve kaynatır. Daha sonra konuklar ayrılırlar.

İstanbul'da Bir Kahvehane başlıklı minyatürün animasyonu konuya giriş için oldukça yararlı ve eğlenceli bir anlatım sunuyor.

Sorular

1. İnsanlar boş vakitlerini nasıl geçiriyor?
2. Kahve içerken neler yapılabilir?
3. Videoda gördüğünüz hikayeler hakkında öğrencilerle sohbet edin.
4. Videoda ne tür müzik kullanılmış? Daha önce bu tür müzik dinlemiş miydiniz?
5. Kahvenin nasıl bir kokusu var biliyor musunuz? Tatlı, acı, ekşi vb..
6. Kahveyle birlikte hangi tatlı yeniyor?
7. Kahvenin yanında başka ne içilir?

Yanıtları kendi aranızda yorumlayınız.

Kahvehaneden Sesler İstanbul'da Bir Kahvehane

16. yüzyıl sonu
Album 439, Chester Beatty
Kütüphanesi

Eserler Hakkında

Fincanlar
18. yüzyıl

Ünlü seyyah Evliya Çelebi Seyahatnamesinde 1671 - 1672 yılında Kütahya'yı ziyaret ettiğini, çinici kefereler mahallesinde 34 atölye olduğunu, İznik'te ise sadece 9 çini imalathanesi bulunduğunu belirtir. Kütahya çinilerinin güzelliğinden bahseder. 18. yüzyıla ait bazı belgeler ise Kütahya seramiklerinin yaygınlığına dair fikir verebilir. 1715 tarihli tüccar-gezgin Paul Lucas'ın İstanbul'dan Fransa'ya gönderdiği Kütahya seramikleri belgesinde "tabaklarıyla birlikte bir düzine kahve fincanı, bir fincan, iki gülabdan..."dan söz edilir. Bir diğeri de 1753'te Fransa'nın Kırım Elçisi Claude Charles de Peyssonnel'in her yıl Kırım'da alınıp satılan Kütahya seramiklerinden söz ettiği belgedir.

Sorular

1. Fincanın yapımında kullanılan malzeme nedir?
2. Fincanların günümüzdeki fincanlardan farkı nedir?
3. Seramik nedir?
4. Çini nedir?
5. Hangi motifleri görüyorsunuz?
6. Hangi renkler ağırlıklı olarak kullanılmış?
7. Kütahya nerede, hiç gittiniz mi?
8. Kütahya Çini ve Seramikleri'nin özellikleri nedir?
9. Hangi zamanda yapılmış çini ve seramikleri göreceğiz?

Cevaplar

1. Kil / çamur
2. Kulpsuz oluşu
3. Kilin fırınlanmış, sertleşmiş halidir
4. Toprağın pişirildikten sonra şekil verilip kap-kacak, tabak, vazo, sürahi vb. eşyalar üretilmesine dayalı bir el sanatıdır. Aynı zamanda fayans, porselen tabak, seramik gibi eşyaların süslenmesinde kullanılan bir yüzü sırlı, renkli dekor ve motiflerle işlenmiş kaplama malzemesine, bu malzemeyle işlenmiş eşyalardır.
5. Çiçek vb.
6. Siyah, mavi, sarı, yeşil, kırmızı
7. Ege bölgesinde
8. Kütahya'da zengin kil yatakları varmış. O zamanlar halkın günlük ihtiyaçlarına göre üretim yapılmış. En önemli seramik üretim merkezidir.
9. 17., 18. ve 19. Yüzyıl

Gülabdan

18. yüzyılın ilk yarısı

Bilezikle gövdeye bağlanan ince uzun boyunlu, armudi gövdeli, halka dipli. Boynun kesik olan üst yarısı ve top biçimindeki akıtacak kısmı gümüştür. Beyaz hamurlu, beyaz astarlı, şeffaf sırlı. Sır altında bezemeler sarı, yeşil, kobalt mavisi ve toprak kırmızısı renklerde olup konturları siyahtır. Gövde sıvama olarak stilize lale ve karanfile benzeyen çiçekli dallarla, boyun ise dikey çizgilerden oluşan kuşakla bezelidir.

Sorular

1. Bu obje hangi meyveye benziyor?
2. Adını bilen var mı? Sizce ne olabilir?
3. Bu objenin ne işe yaradığını tahmin edin.
4. Gülabdanın kahveyle olan bağı ne olabilir?

Cevaplar

1. Armudi formda
2. Gülabdan
3. Eskiden kolonya olmadığı için gelen misafirlere elleri güzel koksun ve yumuşak olsun diye gül suyu ikram ederlermiş. Gül suyunu da gülabdana doldururlarmış.
4. Misafirlere kahve ikramından önce "hoşgeldin" sunumudur.

Fincan Zarfı

19. yüzyıl

Kulpsuz kahve fincanlarının el yakmaması için tasarlanmış fincan zarfıdır. Kütahya'da fincan üretimi 17. yüzyılda hız kazanır, 18. yüzyılda ise şehirdeki atölyelerin tekeline geçer. Bu dönemde genellikle bitkisel bezemeli veya soyut figürlerle desenlendirilmiş fincanlara tabak ve zarf da eklenir. İlk başlarda seramikten yapılan ve fincana yapışık şekilde duran fincan zarfları Osmanlı kültürüne aittir; tabak kullanımının ise büyük olasılıkla Batı merkezli olduğu düşünülmektedir.

Sorular

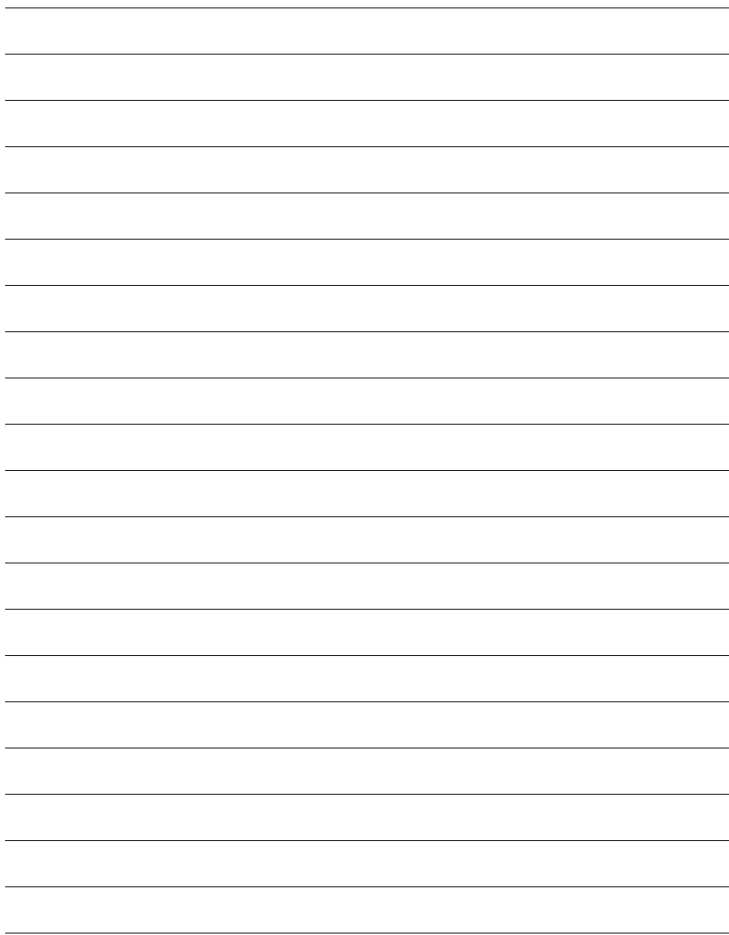
1. Malzemesi ne olabilir?
2. İsmi ne olabilir?
3. Ne için kullanılıyor?

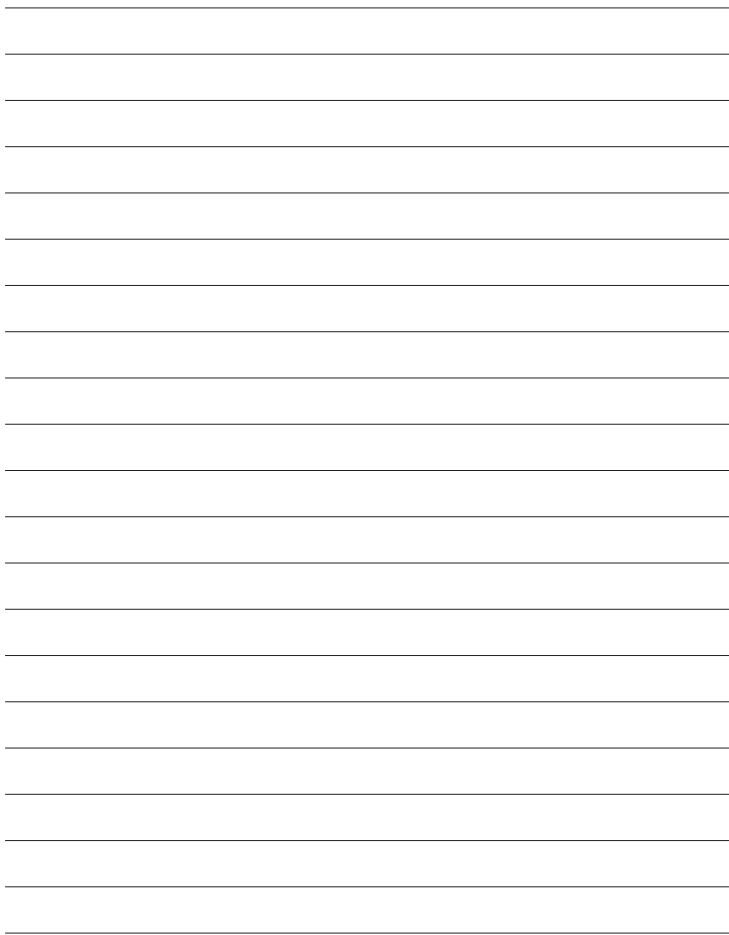
Cevaplar

1. Gümüş veya altın
2. Zarf
3. İnsanlar elleri sıcaktan yanmasın diye kulpsuz fincanları tutabilmek için kullanıyorlardı.

SUNA VE İNAN
KIRAÇ VAKFI